

Д-р Крсте Шајноски

М-р Влатко Пачешкоски

**Системот на меѓународни економски односи и земјите во развој во ера на
глобализација**

Апстракт

На денешното ниво на општествено економски развој националните граници се претесни и нужна е потребата од заедничко глобално создавање, уважување и регулирање односно разрешување на прашањата и проблемите кои ги тангираат сите земји и народи, независно од континентот каде припаѓаат и нивото на развиеноста. Оваа состојба се јавува како резултат на се поголемата и поразновидна меѓузависнот помеѓу државите во светот и светската економија. Како фундаментални проблеми со кои се соочува човештвото денес во овој труд ќе ги истакнеме и анализираме следните проблеми :продлабочување на јазот помеѓу развиените и неразвиените земји; демографскиот раст и невработеноста; меѓународниот долг и должничката криза; системот на меѓународни економски односи.

Клучни зборови: *систем, економски односи, земји во развој, развиени земји, глобализација.*

**1. Меѓународните економски односи и земјите во развој во услови на
глобализација**

Системот на меѓународни економски односи, се регулира на истиот начин како што е поставен уште пред 5 децении, според концептите и интересите на земјите кои во тоа време го имаа приматот во светското стопанство. Кога земјите во развој започнаа да се појавуваат на светската сцена, по Втората светска војна, тие се соочија со систем кој не им одговара и којшто систем ги промовира исклучиво интересите на развиените земји.

Денес, кога се во тек крупни промени во светот и во мултилатералната соработка, ЗВР, се маргинализирани на светската политичка и економска сцена. Всушност, тие се принудени тежиштето на своите активности да го пренесат на меѓународните

организации кои се основни промотори на меѓународната економска соработка, како што се Светската трговска организација, Меѓународниот монетарен фонд и Светската банка, кои исклучиво се во функција на развиените земји.

Иако формално сите земји членки, се согласуваат дека земјите во развој треба да обезбедат подобри услови за развој, конкретните акции во тој правец, се одвиваат многу тешко и со отпор од развиените земји. Всушност станува збор за прилично радикални ставови и длабоко всадени принципи и правила на постоечкиот систем.

2. Институционална рамка на системот на меѓународни економски односи во ера на глобализација

Да го истакнеме на пример принципот на недискриминација, што е темел на кој почива теоријата и праксата на меѓународната трговија. Кога земјите во развој ја изразија потребата, тој принцип да не се применува во меѓународната трговија за ЗВР и да им се одобри преференцијален третман, тоа беше доживеано како вистински шок. Оценето беше, дека со таквата постапка ќе биде нарушен темелот на системот за меѓународна трговија и дека тоа ќе доведе до дискриминација во меѓународната размена и сл. Исто така неразвиените држави никогаш немаат остварено право на пристап на пазарите на развиените земји. Тој проблем е присутен до денес. Субвенциите од развиените земји коишто им ги даваат на своите производители ги прават поконкурентни наспроти производите од земјите во развој.

Во претходно наведените состојби од меѓународната трговија најсилно се рефлектираат спротиставените интереси на земјите. Овие, и уште многу други трговски проблеми го потресуваат меѓународниот трговски систем и ја нарушуваат неговата стабилност. Истовремено со тоа се наметнува и потребата од негова реформа. Иницијалните напори за ново конципирање на меѓународниот трговски систем се направени од страна на институциите преку кои се регулирани меѓународните трговски односи. Тие реформи се однесуваат на : натамошна либерализација и ширење на светската трговија за зголемување на благосостојбата на сите земји особено на неразвиените земји; јакнење на улогата на СТО, подобрување на системот на мултилатерална трговија врз начелата и принципите на СТО, се со цел за засилена мултилатерална дисциплина.

Вака поставената институционална концепција и ориентација декларативно е многу попрогресивна. Меѓутоа, практиката предупредува дека доколку не се реализираат порадикални промени во вкупните општествено-економски односи, таа ќе остане нереализирана.

Трансформациите и прилагодувањата на СТО и другите меѓународни организации кои ги регулираат меѓународните економски односи се неопходни. СТО постојано се трансформира, оваа организација настанала од трансформацијата на претходно формираните системи за регулирање на трговските односи –конференцијата за царини и трговија ГАТТ којашто заради прилагодување на економските односи во тоа време мораше да биде изменета. Ваквите промени се однесуваат и на политиките на Светската банка како и на Меѓународниот монетарен фонд. Самиот ММФ, врши наметнување на својата владеечка политика во земјите во развој, ветувајќи им пристап до капитал, доколку тие ѝ прифатат неговите одлуки за монетарната, фискалната и трговската политика. Тоа не се само консултации, тоа се всушност ултимативни кои што мора да бидат прифатени за да се добие, пристап на пазарот на капитал како и за да се добијат развојни програми и финансирање од Светската банка во ЗВР. Овие прашања се преплетуваат со социјалната политика во секоја од земјите поединечно. Поради таквото преплетување настанувале и внатрешни конфликти во ЗВР, како и губење на власта на владите коишто своите избори ги добиле на демократски начин.

Затоа огромни се напорите за долгорочна консолидација помеѓу ЗВР и меѓународните институции, и тие напори се насочени кон акцентирање на потребата од конвергентност на економските перформанси, како приоритетен и нужен предуслов и пронаоѓање на начини што ќе обезбедат значаен степен на дисциплина и координација за спроведувањето на националните економски политики.

Оттука, поаѓајќи од комплексноста и условеноста на вкупните промени во меѓународните економски односи, може да се констатира дека решавањето на проблемите со кои се судираат тие, мора да се бара во поширок контекст, односно да се опфатат финансиските, монетарните, трговските и технолошко-развојните структури. Иако, денес, заради наведените неусогласености и конфликти, не постои глобална развојна стратегија, сепак, долгорочно гледано, таа претставува неизбежна перспектива.

Свеста за основните цивилизациски вредности на новото глобално општество ќе го даде моделот на одржлив развој, според кој треба да има место за сите, доволно

простор за развој и квалитетен живот на сите народи и земји со хуманизација на односите во светот.

Заклучок

Системот на меѓународни економски односи кој егзистира еден подолг временски период во преградите на процесот на глобализација а чии што консеквенции најмногу се чувствуваат денес, мора да се решаваат преку заедничка акција на сите земји во светот. И тоа пред се како резултат не се поголемиот степен, интензитет и динамика на меѓузависноста на националните економии во светската економија, а не од алтруистички побуди. Тргувајќи од тука, земјите во развој треба да имаат порамноправно учество во меѓународните економски односи, а тоа истовремено би значело и порамноправен третман во меѓународните финансиски и трговски институции. Имено на тој начин би се иницирала и порамноправна распределба на ефектите од учеството во меѓународните финансиски и трговски текови. Истовремено тоа би значело и намалување на дискрепанцата помеѓу развиените земји и земјите во развој, намалување на надворешниот долг и невработеноста, и подобрување на функционирањето на системот на меѓународни економски односи.

Литература

1. “A Fair Globalization, Creating Opportunities for all” WORLD COMMISSION ON THE SOCIAL DIMENSION OF GLOBALIZATION Washington DC, 2011
2. Douglas D. Jr. Southgate, Douglas H. Graham, and Luther G. Tweeten “The World Food Economy”, Malden, MA : Blackwell, 2008
3. Donald M. Snow, “Distant Thunder: Third World Conflict and the New International Order”, New York, 2005
4. Felix Moses Edoho “Globalization and the New World Order: Promises, Problems, and Prospects for Africa in the Twenty-First Century”, Population council NY, 2012
5. Jagdish Bhagwati “Lectures on International Trade”, Columbia University, 2011
6. Wallerstein , I. World-Systems Analysis: An Introduction. Durham, North Carolina: Duke University, 2009

